CB
Bibliotheek
Proefstation
Naaldwijk
A
7
K
77

L10

PROEFSTATION VOOR DE GROENTEN- EN FRUITTEELT ONDER GLAS,
TE NAALDWIJK.

Verslag van een studiereis in Noord-Frankrijk, van 27 Mei t/m 4 Juni 1960.

door:
ir.Y.van Koot,
ir.J.M.Jacobs,
J.H.Groenewegen.

Naaldwijk,1960.

0030785

A/7/K/77

736(44-17)
Stan. Boekerij 759
2 - 3 - 60

Proefstation voor de Groenten- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk
Bibliotheek

Proefstation voor de Groenten- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk.

Verslag van de Studiereis in Noord-Frankrijk door Ir. Y.van Koot, Ir. J.M. Jacobs en J.H. Groenewegen van 27 mei tot en met 4 juni 1960.

Doel van de reis en bezochte plaatsen.

Wanneer men een aantal vestigingsfactoren in aanmerking neemt, met name klimaat en geografische ligging i.v.m. afsetmogelijkheden is het Noorden van Frankrijk een gebied, dat voor de glastuinbouw bijzonder geschikt moet worden geacht. Voorts valt het op dat verschillende kassenbouwers uit Nederland de laatste jaren regelmatig opdrachten in Noord-Frankrijk uitvoeren. Tenslotte werd ook uit ervaringen van Ir. van Soest op vorige reizen en uit opmerkingen van Belgische collega's de indruk gevormd dat er metterdaad ook van een ontwikkeling in de glasteelt sprake was.

In verband daarmee werden de volgende plaatsen bezocht:

1. Rosendael aan de kust even ten N. van Duinkerken.
2. Enkele bedrijven in de naaste omgeving van Parijs.
3. Orleans.
4. Het gebied tussen Sens en Troyes ten Z.O. van Parijs.
5. Nancy en omgeving.

Daardoor is een indruk gekregen van de omvang die de glastuinbouw in N.Frankrijk thans heeft, de ontwikkeling die er in zit en de toekomstige mogelijkheden.

De klimatologische omstandigheden.

Van het K.N.M.I. werd een aantal gegevens ontvangen, verkregen als gemiddelde uit een waarnemingsreeks van 7 jaren.

Aantal uren zonneschijn:

	jan.	febr.	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
Naaldwijk[1]	52	75	136	167	226	230	221	208	153	104	51	40
Duinkerken	73	95	179	186	245	255	252	237	185	122	63	69
Parijs(44 m+)	54	97	154	163	203	214	223	213	177	116	57	44
Orleans (104+)	61	96	158	175	197	219	230	224	182	124	59	48
Sens (75 m+)[2]	58	99	154	168	198	214	232	212	174	115	55	44
Nancy (221 m +)	59	103	155	166	203	218	232	206	174	104	55	45

1) gemiddelde tussen Vlissingen en Den Helder.

2) Romilly S.Seine, 30 km ten N van Sens (80 m +).

	totaal uren	uren	febr. mrt. apr. meer dan Nldv. %
Naaldwijk[1]	1662	388	0 100
Duinkerken	1961	460	72 118
Parijs	1751	414	26 107
Orleans	1775	429	41 110
Reims[2]	1725	421	33 108
Nancy	1718	424	36 109

Het aantal uren zonneschijn is in het gehele gebied niet wezenlijk hoger dan in Naaldwijk. Dit geldt ook voor de belangrijke voorjaarsmaanden. Duidelijk blijkt dat, evenals in ons land, de kuststreek beduidend meer zonuren heeft dan het binnenland. Voor de glasculture in deze kuststreek wat dat betreft beter gunstiger.

Temperatuur.

	jan.	febr.	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
Naaldwijk[1]	3	3	6	9	14	16	18	18	16	11	6	4
Duinkerken	4	5	6	9	12	15	17	18	16	12	7	4
Parijs (44m)	2	4	6	11	14	17	19	18	16	11	6	3
Orleans (104m)	2	4	7	11	14	17	19	19	16	11	6	3
Reims[2] (75 m)	2	4	7	11	14	17	19	19	16	11	6	3
Nancy (281 m)	0	2	5	9	13	17	19	18	15	10	5	1

Uitgezonderd voor het kustgebied mag worden gesteld dat het temperatuurverloop in Noord-Frankrijk niet of zeeuwelijks gunstiger is dan in Naaldwijk (in de omgeving van Nancy zelfs minder gunstig). Wel dient er rekening mee te worden gehouden dat er in het heuvelachtig terrein afhankelijk van de hoogteligging verschillen zullen optreden. Voor het plaatselijk optreden van nachtvorsten is dit van betekenis.

Neerslag.

	jan.	febr.	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
Naaldwijk	60	42	49	45	48	55	69	76	79	80	77	68
Duinkerken	52	39	41	41	51	57	59	74	73	98	72	64
Parijs	58	28	39	39	50	58	55	51	50	57	45	45
Orleans	46	37	48	47	57	61	55	53	56	69	53	50
Reims	46	36	44	39	57	63	61	57	55	66	55	50
Nancy	57	47	56	56	63	78	82	64	68	81	70	67

De kuststrook verschilt weinig van Naaldwijk, het binnenland krijgt vooral in de herfst- en wintermaanden (augustus t/m februari) minder neerslag. Vooral Parijs is belangrijk droger. Voor de vollegrondsteelten heeft dit uiteraard zijn consequenties. In Nancy valt daarentegen juist wat meer neerslag hetgeen tot uiting komt in het voorjaar en het begin van de zomer (maart t/m juli).

De ligging t.o.v. de afzetgebieden:

Het gehele gebied van Noord-Frankrijk is een zeer dichtbevolkt industriegebied met als voornaamste bevolkingscentra Parijs, Lille,Arras en omgeving, Nancy-Metz e.o. Daar bij liggen België, het Saargebied en het dichtbevolkte Rijnland op afstanden, die niet ongunstiger zijn dan b.v. vanaf het Westland. Het wegenstelsel en de spoorwegverbindingen zijn goed ontwikkeld. Ook de Engelse markt is vanuit Noord-Frankrijk gemakkelijk bereikbaar. Er zijn goede bootverbindingen via Dieppe, Calais, Boulogne en Duinkerken, veelal met ferry-boten zodat overladen niet eens nodig zou zijn. Tenslotte fungeren de Parijse Hallen als een centrale aanvoerplaats van groente en fruit, van waaruit ook andere delen van Frankrijk worden bestreken.

De conclusie is dan ook dat de geografische ligging van het gebied voor de afzet zeer gunstig is. Wel moet worden opgemerkt dat van een goed georganiseerd distributie- en handelsapparaat thans nog geen sprake is.

De positie van de glastuinbouw in Noord-Frankrijk t.o.v. het Middellandse Zeegebied.

De keuze van de hoofd-produktie onder glas is, wanneer men afziet van de bloementeelt, in feite beperkt tot de tomaat en de komkommer.

Wat betreft de tomaat wordt de Franse markt regelmatig voorzien van vollegronds produkten van eigen bodem. In maart begint de oogst in Algerije (en andere landen van Noord-Afrika), daarna komt de produktie in Z.Frankrijk (Perpignan, Rhônedal,Vaucluse), vervolgens het dal van de Loire, de omgeving van Parijs en in de herfst de tweede oogst uit Noord-Afrika.

De kwaliteit van die tomaten is weliswaar minder dan die van een glasprodukt, doch over het algemeen - en dit geldt zeker voor de tomaten uit N-Afrika - toch redelijk goed.

De teelt van stocktomaten is hierdoor in N-Frankrijk weinig aantrekkelijk. De prijs voor de N.Afrikaanse tomaten ligt in mei rond 80 á 100 Fr per kg en hiertegen valt moeilijk te concurreren. In juni, juli betaald men voor de Zuidfranse tomaat 60 Fr. of minder en dit is ook voor de koude glasteelt niet interessant. Voor de tomatenteelt onder glas liggen

er in N.Frankrijk daarom weinig perspectieven. De sprong naar een export-produktie is te groot dan dat die redelijkerwijs te maken zou zijn.

De perspectieven voor de komkommer liggen heel wat gunstiger. Het Middelandse Zeegebied is door zijn klimaat van nature voor de komkommer-produktie minder geschikt. Het gewas verdraagt hete, droge periodes zeer slecht. Het is een gewas dat zich het best onder glas ontwikkelt onder goed controleerbare klimaat-omstandigheden. In Noord-Frankrijk, met een gematigde temperatuur en veel licht, zijn de omstandigheden voor de komkommer bijzonder gunstig. Het is dan ook zeker verantwoord de volgende conclusies te trekken: Door de relatief gunstige klimaat-omstandigheden in het Zuiden heeft de tomatenteelt onder glas in N.Frankrijk weinig perspectieven. Doordat het Zuiden voor de komkommerteelt relatief veel ongunstiger omstandigheden biedt, ligt in N.Frankrijk voor deze teelt onder glas een goede mogelijkheid.

De afzetmogelijkheden van de komkommers.

De komkommer neemt in het Franse menu een zeer bescheiden of helemaal geen plaats in. Dit is des te verwondelijker omdat hij in feite daarin zeer goed zou passen.

De oorzaak hiervan schijnt te zijn dat men met deze vrucht geen beste ervaringen in het verleden heeft gehad. Het grote komkommergebied was vroeger Nantes en omgeving (platglas), doch door het veelvuldig optreden van bitterheid, ook in de vruchten uit het Zuiden, is de komkommer impopulair geworden. Thans beschikt men echter over (Hollandse) bittervrije rassen en het verschijnsel doet zich voor dat met name de laatste 2 jaren de vraag enorm toeneemt. De consumptie schijnt zich in opgaande lijn te bewegen.

Het is dan ook niet te verwonderen dat de belangstelling van de glastuinders in N-Frankrijk zich in de eerste plaats op de komkommerteelt richt. Het valt daarbij wel op dat, door het ernstig gebrek aan scholing, ervaring en voorlichting, de resultaten daarvan in vele gevallen nog slecht zijn.

Moeilijkheden bij het ontwikkelen van de glasteelt.

Er zijn dus in bepaalde opzichten mogelijkheden tot uitbreiding van de glasteelt in Noord Frankrijk. De vraag doet zich voor in hoeverre de individuele tuinder er nu ook toe zal overgaan glasopstanden te bouwen. Een aantal factoren spelen daarbij een rol:

1. De vakbekwaamheid op het gebied van de glasteelten is over het algemeen zeer gering. Vooral in de naar verhouding toch vrij moeilijke komkommerteelt onder staand glas ontbreekt elke ervaring. Vandaar ook dat de gewassen die we op deze reis zagen, er in vele gevallen zeer slecht bij stonden. Er werden grove fundamentele fouten gemaakt.
2. Dit euvel is d.m.v. een goede voorlichting voor een gedeelte te ondervangen. Aan deze voorlichting ontbreekt nog zeer veel. De bemanning is onvoldoende. De voorlichters die er zijn hebben een veel te uitgebreid arbeidsterrein om zich ook maar ergens op te kunnen specialiseren. Het hangt van de toevallige liefhebberij van deze mensen af of zij zich voor de glastuinbouw interesseren. En zo zij dit al doen, ontbreekt ook hen de nodige kennis en ervaring om goede adviezen te geven.

Waar de komkommerteelt op flinke schaal wordt aangepakt (zoals in de omgeving van Sens door de daar gevestigde Hollanders) trekt men dan ook vakbekwame mensen uit Nederland aan om gedurende een seizoen het vak aan de tuinders te komen leren.

3. De afzet van het produkt is niet eenvoudig. Er zijn slechts hier en daar sporen van een coöperatieve afzet. Het overgrote gedeelte gaat via vrachtrijders en commissionnairs naar de Parijse Hallen en andere markten. Vooral voor een kleine tuinder die geen grote hoeveelheden te verhandelen heeft, is dit een kostbare wijze van verkoop.
4. De financiering van de glasopstanden is moeilijk. Ook in Nederland ligt hier vaak een knelpunt, vooral voor hen die met glas willen beginnen.

De normale rente-standaard in Frankrijk is hoog. Voor een dergelijk object bedraagt deze 8 á 12 %, afhankelijk van de omvang en van de soliditeit van de onderneming. De mogelijkheid om credieten tegen een lagere rente te krijgen bestaat in het Crédit agricole. Hiervan moet men lid zijn om ervan te kunnen profiteren. Een deel van de uitgeleende gelden is afkomstig uit inleggingen van de leden, voor een aanvullend gedeelte stelt de staat fondsen beschikbaar. Dit fonds stelt op de volgende wijze credieten beschikbaar:

op korte termijn (6 - 12 mnd)	6 ¾ %
op middellange termijn (5 - 10 jaar)	5 ¾ %
op lange termijn (30 jaar)	5 %

Voor de credietverlening zijn zakelijke zekerheden vereist:
voor de korte termijn borgstelling door derden, voor de middellange cessie op de oogst en voor de lange credieten hypotheek.
Voor beginnende ondernemers bestaat de mogelijkheid om een bepaald bedrag tegen 1 % te lenen. Dit bedrag is aan een maximum gebonden, dat afhanke-

lijk van de beschikbare gelden, elk jaar opnieuw wordt vastgesteld. Dit jaar lag dit maximum bij ± f 18.000.- (2,5 miljoen Frs).

Het totaal beschikbare bedrag van de Crédit agricole wordt jaarlijks vastgesteld en aan de hand daarvan wordt een maximum per lening bepaald. Aangezien uit dit totaal de hele land- en tuinbouw, de landbouwmiddenstand (smeden, handel e.d.) en de coöperaties moeten putten, zijn de bedragen die tenslotte per geval beschikbaar komen, niet steeds toereikend voor grote investeringen. Voorts vindt een bepaalde verdeling over de diverse departementen plaats, waarbij vooral de laatste jaren het arme Zuiden wel de voorkeur heeft gekregen. De voorlichtingsdienst verstrekt de Crédit agricole de nodige adviezen over de man in kwestie en de voorgestelde investering.

Naast deze credietvoorziening bestaat de mogelijkheid op beperkte schaal rijkssubsidie te verkrijgen op verbetering en uitbreiding van het bedrijf. Voor de aanschaf van kolenketels geeft het rijk crediet á 4 % ter bevordering van steenkoolgebruik.

De bovengenoemde faciliteiten zijn tezamen echter niet voldoende om de financieringsmoeilijkheden op te lossen. Vooral de eis van zakelijke zekerheden is voor kleine bedrijven die met glas willen beginnen vaak te zwaar.

5. De kosten van de bouw liggen over het algemeen hoger dan bij ons. Voor zover dit betreft door Nederlandse firma's gebouwde glasopstanden vormen de invoerrechten á 45 % een belangrijke handicap. Vooral bij kleine oppervlakten beneden 1000 m^2 zijn de bouwkosten hoog en liggen boven de f. 30/m^2. Er zijn thans enkele Franse firma's die zich op kassenbouw gaan toeleggen en een eenvoudig Venlo-type kunnen leveren voor f. 22 - f. 27/m^2 afhankelijk van de grootte van het object. In Rosendael werd voor f. 18 - f. 20/m^2 een Belgisch kastype gebouwd.

Worden de oppervlakten groter dan leveren ook Hollandse firma's goedkoper. Eén project van 2000 m^2 was door de firma Bom geleverd voor ± f. 25/m^2 (inclusief regenleiding). Boers en Vrijland leverde een volledig zwaar gestookt bedrijf van 10.000 m^2 af (inclusief regenleiding, automatische luchting en 5000 m^2 reserve in de ketels (kolen) voor f. 50/m^2.

Vooral voor beginnende tuinders die een kleine oppervlakte willen bouwen zijn de kosten dus hoog. Dit gevoegd bij de moeilijke financiering geeft een extra rem op de uitbreiding van het glasareaal.

Enkele produktiekosten.

Over de rentekosten en de kosten van de opstanden werd hierboven reeds gesproken.

De kosten van de arbeid lopen per gebied sterk uiteen, afhankelijk van het feit of arbeidskrachten goed te krijgen zijn of niet. In industriecentra (Parijs, Orleans) moet men 300 Fr/uur betalen (inclusief 45 % sociale lasten), d.i. ± f. 2,35/uur. In gebieden die wat verder van de grote stad liggen (Rosendael, Sens) is het loon ± 200 Fr/uur, d.i. ± f. 1,60. Hierbij komt nog dat de arbeidsprestaties wellicht lager zijn dan in Nederland.

De kosten van de brandstof voor de verwarming liggen wel geheel anders dan bij ons.

kolen	12.000 Frs/ton	= f. 92.-
lichte olie	22.000 Frs/ton	= f. 154.-
zware olie	17.000 Frs/ton	= f. 131.-

Het is wel duidelijk dat het stoken van olie in Frankrijk heel wat minder aantrekkelijk is dan in ons land.

Voor de tuinders zijn ook de hoge afsetkosten belangrijk. Vaak gaat dit via commissionnaire die 8 - 12 % van de opbrengst als commissieloon krijgen. Verder moeten de produkten vaak over grote afstanden worden vervoerd hetwelk in Frankrijk duur is.

Van de overige kosten aan materialen, diensten van derden e.d. zijn er verschillende die aanzienlijk hoger zijn dan in Nederland.

Conclusie; de produktiekosten per oppervlakte-eenheid liggen in N.Frankrijk voor de stookteelten (i.c.komkommers) naar schatting in de orde van grootte van 25 á 30 % hoger dan in Nederland. Hierbij komt nog dat de opbrengst in stuks per oppervlakte-eenheid op veel plaatsen laag is, waardoor de kostprijs per stuk nog veel sterker boven de Nederlandse kostprijs uitkomt. Hier geldt nog sprekender dan bij ons dat,het grote, goed toegeruste en georganiseerde bedrijf beduidend goedkopen produceert dan het kleine.

De afzonderlijke produktie gebieden.

Rosendael bij Duinkerken.

Dit gebied is een uitloper van West-Vlaanderen wat betreft de bevolking; de taal is een Vlaams dialect.
De grond, waarop de tuinbouw wordt bedreven bestaat uit 50 cm grof lemig zand (7 á 8 % afslibbaar). Op een wat fijnere, eveneens leemhoudende ondergrond. Het grondwater staat op 60 cm. De pH bedraagt 7,8 á 7,9. Deze grond is zeer slempgevoelig, zeer dicht van struktuur en is niet gedraineerd

Na enige regendagen had men dan ook op verschillende akkers een waterlaag van 25 cm gehad.

Het bedrijfstype is hier het kleine vollegrondsbedrijf van 2 á 2½ ha met als hoofdteelt de vroege bloemkool die eind mei, begin juni (dus nà Bretagne) oogstbaar is met als nateelten prei, selderij, andijvie, molsla e.d. De broccoliteelt werd zeer wisselvallig genoemd. Er zijn ± 500 bedrijven, waarvan de helft in de omgeving van Calais. Onder invloed van nabij gelegen industrieën (Duinkerken) waren arbeidskrachten (mede in verband met de ter plaatse relatief lage lonen in de tuinbouw) zeer moeilijk te krijgen. Hiermee samen hangt de sterke drang tot mechanisatie en het veel voorkomen van familiebedrijven. In dit bedrijf komt nu hier en daar wat glas, vooral de laatste jaren. Van de 550 ha tuinbouw is echter nog slechts 5 ha glas, dat benut wordt voor de komkommerteelt. Reeds 20 jaar geleden is men met glas begonnen. De ontwikkeling is nu versneld. Het laatste seizoen was er 1 ha glas bijgebouwd.

Mede dank zij een zeer enthousiaste consulent, die veel aandacht besteedt aan de opleiding der jonge tuinders zit er vrij wat beweging in deze streek. Er is een tuinbouwschool, die door vrijwel alle jongens die later tuinder worden, wordt bezocht. Bij deze school is er een schooltuin waar aardige demonstratieve praktijkproeven worden gehouden. Hierbij werd ook veel van Nederlandse rassen gebruik gemaakt. Er is een nauwe band tussen de oud-leerlingen en jaarlijks worden excursies gemaakt en in de winter enkele lezingen gehouden. Veel aandacht wordt geschonken aan de arbeidsbesparende mechanisatie in het bedrijf. Aan individuele bedrijfsvoorlichting komt men hier echter niet toe. De verzorging der vollegrondsteelten is over het geheel genomen zeer goed. De komkommerteelt lijdt echter zeer onder het ontbreken van enige deskundigheid.

De afzet der produkten vindt plaats in Parijs, het Noordfranse industriegebied en het nabije kustgebied (toeristen). De komkommers worden verpakt in kratjes van 8 kg of in dozen van 5 kg.

Iets naar het zuiden ligt het plaatsje St.Omer, waar op de laag liggende natte veengronden veel bloemkool wordt geteeld die in juli oogstbaar is.

<u>De omgeving van Parijs.</u>

De bedrijven hier dragen typisch het karakter van het verzorgingsbedrijf voor de grote stad. Enerzijds treft men er vrij grote fruitbedrijven aan, van bv. 10 ha, waar zeer mooi fruit wordt geteeld en waarbij men dan een enkele kas heeft gebouwd voor wat groenten, om buiten het fruitseizoen nog wat inkomsten te hebben. Anderzijds is er een hele scala

van grote (12 ha) tot kleine (1 ha) vollegrondsgroenten-bedrijven, waarin zo hier en daar het glas zijn intrede doet.

De grond is een zandige kalkrijke rivierafzetting met een labiele, slempgevoelige structuur door een verkeerde verhouding tussen fijn en grof materiaal. Het humusgehalte is laag. Voor de glasteelt is deze grond niet bijster geschikt, al valt er door een ruim gebruik van organisch materiaal veel te verbeteren.
Behalve voor komkommers wordt het glas ook wel gebruikt voor aardbeien, bonen en tomaten. Ook hier demonstreerde zich sterk het gebrek aan ervaring met de komkommerteelt. Voorts vindt rond Parijs veel bloementeelt plaats.

In de vollegrond zijn de hoofdgewassen tomaat (± 1 mei planten, daarvóór te veel kans op nachtvorst), erwten, bonen en aardbeien, doch ook sla, spinazie, peen, asperges, bloemkool, artisjok, prei ect.

Ten zuiden van Parijs in Montlhery werd een veiling gebouwd die in 1959 voor het eerst draaide. Een 15-tal tuinders heeft deze veiling gesticht met het doel minder afhankelijk te worden van de handel. Thans telt hij 225 leden, naar schatting ongeveer een kwart van het aantal tuinders in de streek. Behalve de verkoop der produkten verzorgt de veiling eveneens de aankoop van tuinbouwmaterialen voor de leden.

Enkele bijzonderheden over deze veiling zijn vermeldenswaard.

a. De veiling begint 'savonds om 6 uur, althans in de zomertijd.
b. De verkoper brengt zelf zijn veilingmonsters op een karretje onder de klok. Hij mag zelf afdrukken, wanneer de prijs te laag loopt. Wanneer het niet al te druk is mag hij dit driemaal herhalen. Bij grote drukte krijgt hij maar een kans. Mede doordat de partijen klein en veelzijdig zijn, kost het veilen zodoende zeer veel tijd.
c. Er is geen minimumprijzenfonds.
d. Er is geen veilplicht. Volgens de veilingvoorzitter verbiedt de Franse wet deze vrijheidsbeperking. Naar schatting gaat van de leden 70 á 80% der produkten door de veiling.
e. Er is een zekere kwaliteitscontrole. Men onderscheidt drie kwaliteiten van alle produkten; goed, matig en slecht. Het bestuur is de hoogste beroepsinstantie. Overigens zagen de produkten er zonder uitzondering goed uit.
f. Het veilingpercentage bedraagt 5 %.
g. De veiling heeft eigen fust. De kopers (grossiers uit Parijs) betalen daarvoor huur.
h. Grond en gebouw worden door de veilingvereniging gehuurd van de gemeente. Het aanvangskapitaal is verkregen uit het Crédit agricole en uit

het intreegeld van de leden.

1. Vele andere Franse tuinders hebben wij gevraagd naar hun mening over de veiling ook in andere gebieden. De meerderheid is echter tegen het verlies van de zo aanbeden vrijheid: "on perd son personalité". Of het onlangs geplubliceerde grootse plan, heel Frankrijk te bedekken met een aantal veilingen, door tele communicatie tot één grote verkoopplaats verbonden, aan zal slaan, is dan ook zeer te betwijfelen.

Orleans.

In dit gebied liggen ± 300 tuinbouwbedrijven, waarvan een aantal zich sterk gespecialiseerd heeft in de boomteelt. Daarnaast vindt men kleine intensieve vollegrondsgroentenbedrijven waarin ook het glas een plaats begint te krijgen. Ook zijn er verschillende bloemenbedrijven die gebruik maken van glasopstanden. Het klimaat zou gunstiger zijn dan rond Parijs (minder mist), hetgeen zou resulteren in een voorsprong t.o.v. Parijs van ± 10 dagen.

De grond is een 4 á 5 m dikke rivierafzetting;kalkhoudende, matig humeuze zavel, die iets heischenig is. Naar onder toe wordt de grond zwaarder. De bouwvoor is goed van struktuur, doch wel iets slempgevoelig.

Ook hier richt men zich bij het staand glas op de komkommer . Men heeft zo mogelijk 2 komkommergewassen per jaar. De eerste worden begin februari geplant en hebben hun topoogst omstreeks eind maart. Begin juni worden deze planten gerooid. De nieuwe geven een oogst in september-oktober, wanneer het normale leven in Parijs zich gaat herstellen. Daarna wordt nog een keer sla geplant (Regina) die voor 1 februari weg kan zijn en door zijn kwaliteit de concurentie met Zuid Frankrijk kan doorstaan. De komkommers worden op grootte gesorteerd en in kratjes van 10 kg verpakt. Het dekvel heeft de kleuren van Orleans, rood en goudgeel.

Het platglas wordt zeer intensief benut, vaak met een verwarming, voor aardbeien, sla, peen, komkommers. Bij de vollegrondsteelt speelt de tomaat een belangrijke rol (Marmande). Een goed gewas brengt 3 kg per plant = 6 kg/m^2 op.

Het gebied tussen Sens en Troyes ten ZO van Parijs.

De tuinbouw in dit gebied vindt zijn oorsprong in 1924 toen de gebroeders Quaak uit Cadzand hierheen emigreerden en een boerderij kochten. In 1934 is één van hen met de witloftrekkerij begonnen en dit is thans in het gebied een belangrijke bedrijfstak geworden. In navolging van de gebroeders Quaak zijn vele Hollanders naar deze streek getrokken o.a. uit Zeeland, Flakkee en de Haarlemmermeer. Thans is er een hele protestants

Hollandse kolonie van 200 gezinnen, deels boeren, deels gemengde bedrijven waarin de glastuinbouw een belangrijke rol gaan spelen en in snelle ontwikkelin is.

Deze mensen hebben het voordeel dat zij doorgaans over den zeker kapitaal beschikken en daardoor de zaak goed kunnen opzetten. Bovendien zijn zij ontwikkeld en hebben vaak in Nederland relaties, waar zij wat betreft nieuwe teelten te rade kunnen gaan. Bovendien lezen zij de Nederlandse vakbladen en houden zich goed op de hoogte met nieuwe ontwikkelinge in Nederland.

De grond in dit gebied is een vrij zware lemige rivierafzetting (rivierdal met een hoog kalkgehalte en een goede struktuur, niet slempgevoelig. Het hoge kalkgehalte is afkomstig van de ondergrond en van afspoeling. Het rivierdal ligt nl. in een kalkplatéau.

Het bedrijf van de heer Quaak, dat wij bezochten, is een gemengd bedrijf, groot 450 ha waarvan 350 ha bouwland en 100 ha vochtig grasland met 100 koeien, daarnaast 15.000 m^2 zwaar gestookte warenhuizen. In 1952 bouwde hij een grote witloftrekkerij en in 1954 5000 m^2 warenhuis eveneens in hoofdzaak voor het trekken van witlof onder stro met een bodemverwarming. Dit is slechts één jaar gedaan. Daarna is hij geheel overgestapt op de komkommerteelt. Dit voorjaar werd er door de firma Boers en Vrijland 10.000 m^2 warenhuis bijgezet alsmede een moderne verwarmingsinstallatie.

Het komkommergewas stond er goed verzorgd bij. Wel traden nogal wat zaadkoppen op en men trachtte dit tegen te gaan door in de goten van het warenhuis wat H.C.H. aan te brengen. De arbeid werd voor een groot deel (snoeien - inpakken) door vrouwen verricht. Men had voldoende arbeidskrachten beschikbaar.

De opbrengst was redelijk. Vorig jaar werd 19 kg per plant geoogst en nu had men tot en met mei 8 kg per plant weg. Opgemerkt zij hierbij dat het nieuwe complex van 10.000 m^2 pas in de 2e week van maart was geplant. De afzet vond in Parijs plaats. De produkten werden met een vrachtwagen hierheen vervoerd, waar een tussen-persoon de produkten verdeelde over 35 commissionnairs. Dit kostte ook 10 % van de opbrengst. Het vervoer naar de Hallen zou 2 frank per kg kosten.

Gaf aanvankelijk de afzet van komkommers wel wat moeilijkheden, thans worden in het seizoen per dag 5 ton naar de Parijse Hallen gebracht en grif verkocht. Dit is wel een bewijs voor de groeiende belangstelling voor dit produkt.

Ook bij de door ons bezochte families Van Kempen en Van Melle waren reeds behoorlijk grote en nog betrekkelijk nieuwe glasopstanden, gebouwd door Boers en Vrijland, aanwezig (elk ± 30 are). Bij Van Kempen was weer een groot warenhuis in aanbouw en ook Van Melle had plannen

om de zaak verder uit te breiden. Ook het feit dat het met de landbouwprodukten niet te best ging was reden om het glas uit te breiden.OOk op deze bedrijven maakte de komkommergewassen die in februari waren geplant, een goede indruk.

Dank zij de betrekkelijk grote opzet kan er op deze bedrijven rationeel worden gewerkt. In het najaar worden soms voor een 2e keer komkommers geteeld. In het winterhalfjaar wordt onder het glas ook wel sla geteeld of witlof getrokken.

Nancy en omgeving.

In dit hoger gelegen deel van Frankrijk vindt de tuinbouw wel op hellend terrein plaats. In het algemeen is er van kleine bedrijven sprake. Het aantal tuinders was ± 200 en de gezamelijke oppervlakte tuinbouw 150 ha. Op veel bedrijven is 900 - 1200 m^2 glas aanwezig, soms plat-glas, soms staand glas. Het staand glas wordt wel verwarmd met warmeluchtverwarming (heteluchtkachel). Er was slechts een enkel groot glasbedrijf. Er is wel een tendens om het glas uit te breiden, doch geldgebrek zou hier remmend werken

Een deel van bovengenoemd glasopstand wordt gebruikt voor het telen van bloemen. Wat betreft de groenteteelt was het hier opvallend, dat naast de komkommer ook de tomaat meer dan elders als hoofdgewas wordt geteeld. De komkommerteelt onder staandglas vindt er minder nog plaats. Er wordt geoogst vanaf april. Ook hier viel het op dat van Nederlandse rassen gebruik werd gemaakt (Spottex - Green Spot). Op de vollegrond vond ook komkommerteelt plaats. Het betrof korte dikke komkommers met zwarte pikkels (type van een grove augurk). Als onder verwarmd glas tomaten worden geteeld begint de oogst 15 mei. Juist dan zou er op de markt nog ruimte zijn voor glastomaten. Bij tomaten onder koud glas wordt geoogst vanaf half juni.

Bij het bezoek aan de kleinere bedrijven bleek ook dat de afzet op de plaatselijke markt was ingesteld. Zo kon men in een glasopstand meerdere gewassen tegelijk aantreffen. Vroege produkten van grotere bebedrijven werden ook wel naar Parijs gestuurd. Vanuit Lunéville werd zelfs wel naar Duitsland geëxporteerd.

In het algemeen maakte de tuinbouw in dit gebied een minder grootse indruk. Een groot glasbedrijf met 8000 m^2 verwarmd staand glas vormde hierop op een uitzondering. Er waren moderne kassen (Bomkassen) in gebruik. De eerste kassen waren door Bom gebouwd doch later had men ze nagebouwd en van doorlopende nokluchting voorzien. Er was van gehamerd glas gebruik gemaakt, hetwelk daar maar de halve prijs kostte van vlak glas. Voor 6000 m^2

glas was een stookinstallatie die 1.000.000 K.cal. kan leveren in gebruik. Het gehele bedrijf was van een infiltratiesysteem voorzien. De tomaat was hier hoofdgewas. In het winterhalfjaar was twee keer sla geteeld en in maart waren de tomaten uitgeplant nl. Unic en Planeet. Dit laatste is een bleek ras. Het verpakken vond plaats door van de vruchten één laagje per kistje aan te brengen. Slechts een klein deel van het glas was voor de komkommerteelt in gebruik. In juli zou opnieuw worden geplant omdat in juli-augustus de prijs van dit produkt toch te laag is. Men vond twee keer sla en één keer tomaten telen beter dan twee keer komkommers telen.

Tenslotte zij vermeld dat op dit bedrijf grote oppervlakten waterkers werden geteeld en dat tevens een zeer grote forrellenkwekerij aanwezig was.

Conclusies.

1. Het klimaat in Noord Frankrijk is geschikt voor de tuinbouw onder glas, dit speciaal langs de kust waar het aantal uren zonneschijn niet onbelangrijk hoger is dan in Naaldwijk.

2. De ligging t.o.v. belangrijke consumptiegebieden is eveneens gunstig en ook het vervoer hier naar toe is, gezien de verkeerswegen, geen probleem.

3. De kwaliteit van de grond is zeer verschillend. Vaak werd de komkommerteelt op min of meer slempige gronden aangetroffen. Plaatselijk echter waren wel goed doorluchte gronden aanwezig.

4. De hoofdgewassen onder glas in het zomerhalfjaar zijn komkommer en tomaat en in het winterhalfjaar sla. De tomaat neemt t.o.v. de komkommer een bescheiden plaats in. Ook de toekomstmogelijkheden voor de komkommer schijnen dank zij een sterk toenemende vraag naar dit produkt gunstig te zijn.

5. De positie van de glastomaat is in N.Frankrijk minder gunstig i.v.m. vollegrondstomaten uit N.Afrika en Z.Frankrijk. De uitbreiding van de groenteteelt onder glas door de individuële tuinder wordt geremd door gebrek aan vakbekwaamheid bij tuinders en voorlichtingsdienst, gebrek aan een goed afzetsysteem, het moeilijk kunnen financieren van de glasopstanden, hoge bouwkosten en hoge kostprijs van het geteelde produkt.

6. De grootste uitbreiding van de groenteteelt (komkommerteelt) onder glas vindt plaats bij ondernemende landbouwers die de beschikking hebben over voldoende geldmiddelen en in korte tijd grote, beter rendabele glasbedrijven kunnen stichten.